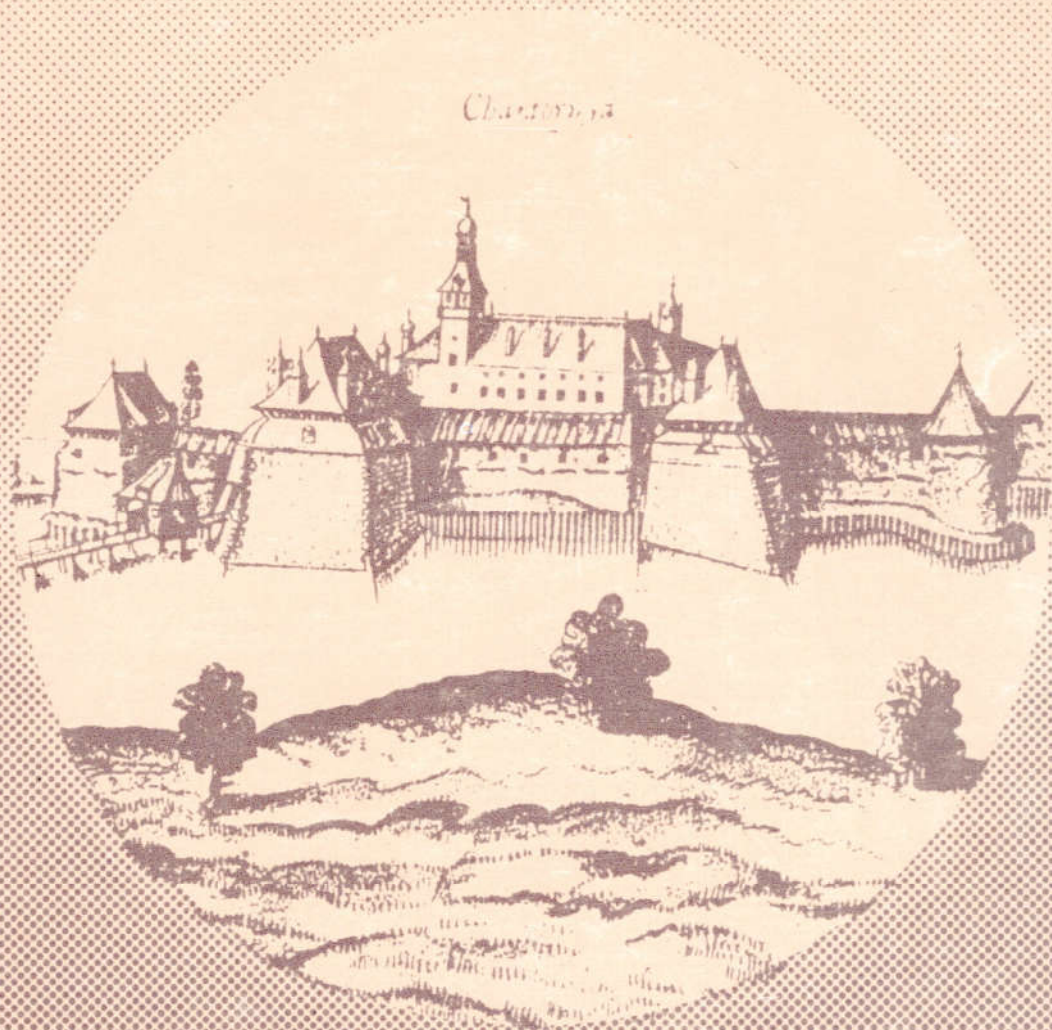

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

16

MUZEJSKI VJESNIK 16

ARHEOLOGIJA

Ana BOBOVEC, Muzej Moslavine Kutina

GRAD MOSLAVINA U SVJETLU DOSADAŠNJIH ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA

Srednjovjekovni grad Moslavina¹ smjestio se na strateški važnom položaju s desne strane potoka Jelenske, na prijelazu iz brdskog u ravničarski predio. Grad je u svojoj povijesti bio u vlasništvu znamenitih hrvatskih plemićkih porodica: Makarijevića, Babonića, Čupora i konačno, od kraja 15. stoljeća, Erdödy-a.

U starim listinama spominje se Moslavina kao trgovište sa kaštelom i župnom crkvom sv. Tome. Bila je sjedište srednjovjekovne župe Monoszlo, a početkom 16. stoljeća naselje je imalo i posebno svratište - hospital, kojim je upravljao svećenik posebno zadužen za to.² Kroz Moslavinu su vodili glavni putovi prema Gariću, preko Križa prema Ivaniću i preko Gračenice prema Bršljanovcu.³

U vrijeme neposredne turske opasnosti u prvoj polovici 16. stoljeća, nastale su na širem moslavačkom području mnogobrojne veće ili manje utvrde, koje su služile za obranu od Turaka postojećih gradova i naselja ili su bile samostalni objekti, a činile su koliko - toliko jedinstven fortifikacijski sustav.⁴ Za pretpostaviti je da je i grad Moslavina upravo u to vrijeme dobio na strateškoj važnosti, te je bio i dodatno utvrđen. Sve to međutim nije pomoglo da se obrani ovaj dio Hrvatske.

Moslavina je pala pod tursku vlast neposredno iza Kraljeve Velike (1545), kada i Garić, Gračenica, Plovdin. Turci su zajedno s Jelengradom uključili u svoj obrambeni sustav. U posjed porodice Erdödy ponovo je vraćena krajem 16. stoljeća, nešto prije nego što je banska vojska porazila Turke kod Siska (1593), čime je započelo njihovo konačno istjerivanje iz ovih krajeva Hrvatske.

Plemićki dvorac u Moslavini sa pripadajućim objektima izgrađen od prvobitnih vlasnika, najvjerojatnije je kasnije bio dograđivan i pregrađivan poslije svake promjene vlasnika, a u vrijeme ratovanja s Turcima bio je vrlo oštećen ili definitivno srušen. Uglavnom, kada je porodica Erdödy ponovo došla u posjed Moslavine, bili su sagrađeni novi objekti⁵, a

ruševine staroga dvorca prepuštene su zubu vremena.

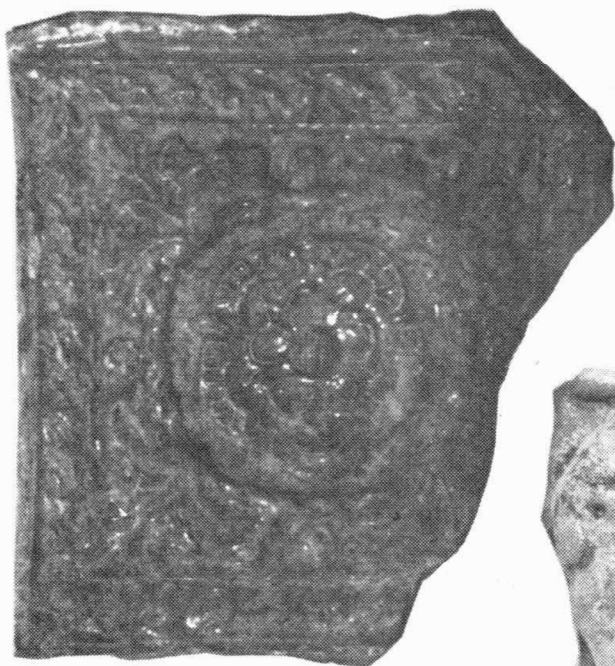
Na temelju do sada provedenih arheoloških istraživanja na Moslavina gradu i u bližoj okolici, ne može se sa sigurnošću tvrditi ništa o njegovom prvobitnom izgledu, odnosno o izgledu prije rušenja. Međutim, raznolikost pokretnog arheološkog materijala sama za sebe govori o veličini i važnosti toga objekta u određenim povijesnim razdobljima.

Detalj sa iskopavanja na Moslavina gradu god. 1975.

Arheološko istraživanje unutar gradskoga kompleksa prvi puta je izvršeno godine 1963.⁶ Lokalitet svojim oblikom podsjeća na vivinsko gradište ili utvrdu. Kopanjem jedne probne sonde (5 x 2 m) došlo se međutim do podnice sa podlogom na kojoj je stajala peć. Ovo, kao i nalaz ulomaka pećnjaka navodi na pomisao da je ovaj prostor mogao služiti i za stanovanje.

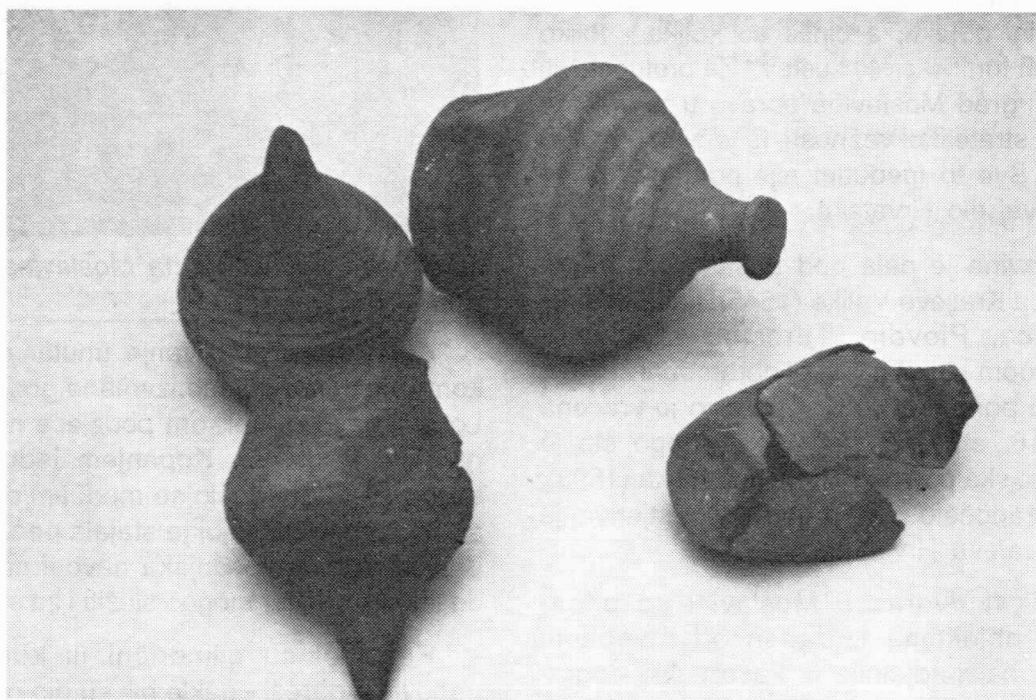
Pećnjaci su cilindrični ili konusni, sa tragovima gareži - dakle bili su dio peći koja je upotrebljavana. Osim toga je pronađeno ulomaka uporabne kasnosrednjovjekovne keramike, grube fature, rađene na lončarskom kolu, uglavnom bez ili sa vrlo jednostavnim

1.

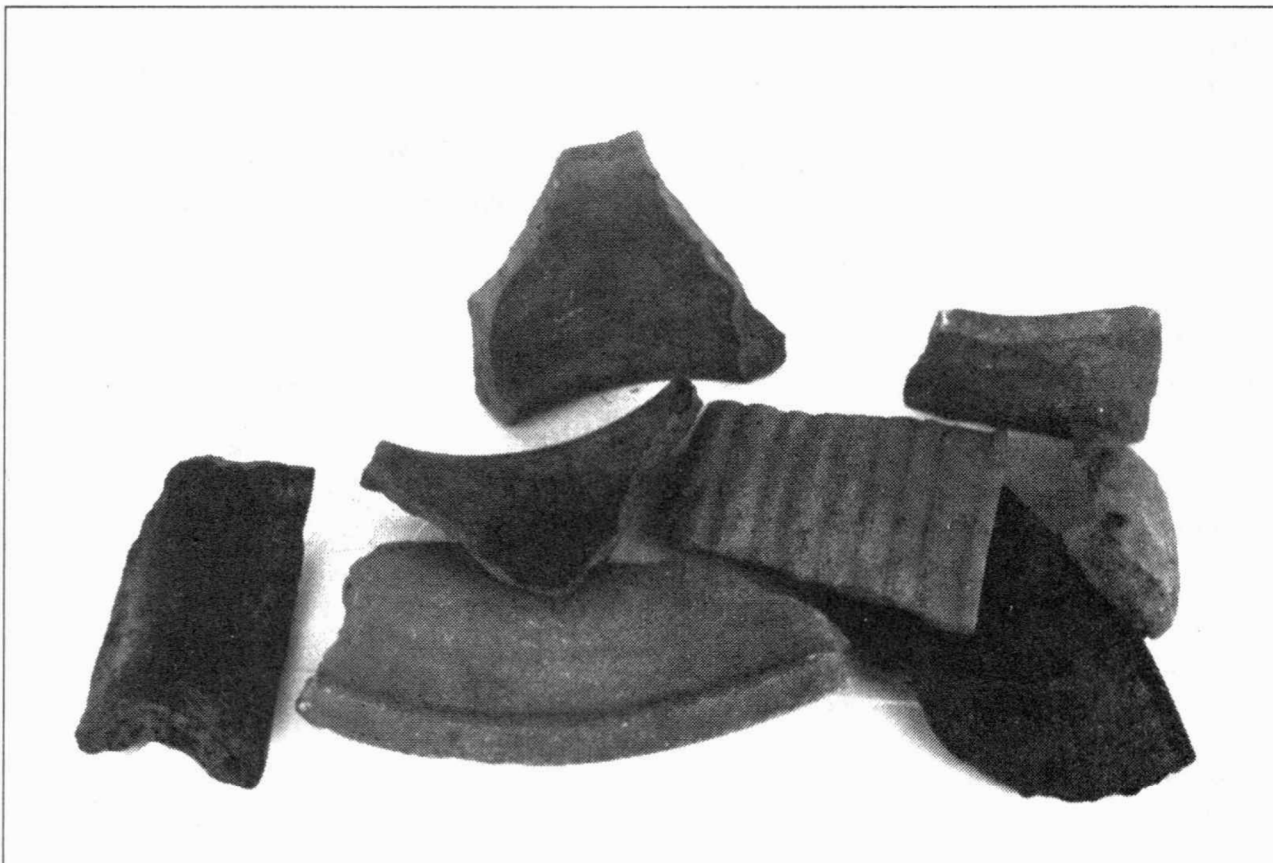
2.

3.

Pećnjaci pronadjeni na Moslavina gradu godine 1975.

1. Ulomak pećnjaka sa dekorativnom čeonom pločom — motiv rozete; 2. Ulomak pećnjaka sa dekorativnom čeonom pločom — motiv konjanika; 3. Cilindrični i konusni pećnjaci

Ulomci keramičkih posuda nađenih na Moslavina gradu godine 1975.

ukrasima. Jedan ulomak grla posude u obliku boce, sa tragovima crvene boje govori u prilog pretpostavci da su ovdje mogli biti u uporabi i predmeti od keramike boljih vrsta. Od željeznih predmeta treba istaći vrh strijele, dijelove konjske opreme i kovane čavle.

Te 1963. godine bilo je vidljivo da je objekat bio opkoljen jarcima, a mogao se nazrijeti i prilazni put, odnosno ulaz.

Drugi arheološki lokalitet koji bi se mogao vezati uz grad Moslavinu je Ribnjača⁷, koja je sondažno istraživana godine 1965. Već prema izgledu se moglo zaključiti da se radi o fortifikacijskom objektu - visinskom gradištu, koje se sastoji od 5 uzvišenja okruženim jarcima. Među pokretnim arheološkim materijalom iz 4 probne sonde nalazimo: životinjske kosti, grubu kasnosrednjovjekovnu keramiku, ulomak staklene bočice i nekoliko željeznih predmeta. Predmeti nađeni prije ovog sondiranja: vrh željezne strijele i kamene kugle (topovske ?) idu u prilog prethodnoj pretpostavci.

Iskopavanje koje je na području grada Moslavine izvršeno 1975.⁸, doprinijelo je uvje-

renju da je ovo u srednjem vijeku bio vrlo značajan objekat. Na lokalitetu površine otprilike 80 x 60 metara, opkoljenim jarcima bili su uočljivi ostaci zidova dviju kula, koje su tokom vremena bile pregrađivane.⁹ Mogli su se vidjeti i tragovi paljevine iz čega se može zaključiti da je objekat gorio u sukobima hrvatske i turske vojske, te konačno napušten.

Pokretni arheološki materijal nađen prilikom iskopavanja godine 1975. može se grubo svrstati u nekoliko grupa: Keramika (ulomci), pećnjaci (ulomci), dijelovi arhitekture, željezni predmeti, životinjske kosti.

KERAMIKA je tipična kasnosrednjovjekovna, grube fature i izrade. Uglavnom su to bili trbušasti lonci sa profiliranim rubom i ravnim dnom, sa ili bez ručke. U fakturi nekih posuda uočljiva je prisutnost kvarcnoga pijeska. Posude su bile crne, sive ili oker boje, uglavnom neukrašene. Malobrojni ulomci su kanelirani, ili imaju ukras valovnice, odnosno jednostavan motiv načinjen utiskivanjem tupim predmetom. Na nekim su posudama uočljivi tragovi gareži, pa su mogle služiti za kuhanje ili pečenje na ognjištu, ili je kompletan inventar

stradao u požaru. Nađeno je nekoliko ulomaka ocakljene keramike, ali nije moguće sa sigurnošću tvrditi da li je autentična, ili je na ovaj lokalitet dospjela sekundarnim taloženjem materijala prilikom gradnje novijih objekata. Neke posude, kao i pećnjaci, imaju u dnu žigove lončarskih radionica.

PEĆNJACI (ulomci) pronađeni na Moslavina gradu mogu se svrstati u nekoliko grupa:

— Pećnjaci konusnog oblika imaju kanelirano tijelo, a završavaju šiljkom. U nekoliko primjeraka šiljak na vrhu završava okruglom pločicom.

— Cilindrični pećnjaci ili pećnjaci u obliku lonca imaju također kanelirano tijelo, a na dnu s vanjske strane ukras - odnosno oznaku lončarske radionice - križ, svastiku, zvijezdu ili slično.

— Pećnjaci u obliku zdjele su plitki i širi od cilindričnih, a uglovi su im izvučeni u obliku izljeva ili kljuna.

Na svim pećnjacima prethodno opisanih oblika vidljivi su tragovi gareži s unutrašnje strane iz čega se može zaključiti da su bili u funkciji, t.j. da su u Moslavina gradu postojale peći koje su služile za grijanje prostora.

— Pećnjaci sa dekorativnom čeonom pločom pronađeni su također kao ulomci. Čeona ploča je bila kvadratična, glazirana smeđom, te svjetlije ili tamnije zelenom bojom. Tu možemo prepoznati nekoliko ukrasnih motiva:

— Motiv rozete sa 5 latica i listova u svakom uglu. Pećnjak ima okvir sa jednostavnim ukrasom.

— Motiv rozete gotovo identične prethodnom ulomku, ali je pećnjak grublje izrade, a okvir drugačije profiliran i drugačije ukrašen.

— Motiv na kome se može razabrati draperija - ženska odjeća, štit i ruka koja ga pridržava.

— Motiv konjanika u bojnoj opremi sa štitom.

Na ostalim ulomcima se ne može sa sigurnošću definirati motiv, jedino je sigurno da su drugačiji od prethodno opisanih.

Među ŽELJEZNYM PREDMETIMA pronađeno je dijelova konjske opreme, potkovića, raznih klinova, kovanih čavala i vrhova strijela. Ovi predmeti su u vrlo lošem stanju, gotovo uništeni korozijom.

Od ARHITEKTONSKIH ELEMENATA na Moslavina gradu je pronađeno cigle i kamena klesanca, a od ostaloga treba spomenuti kamene kugle, vjerojatno topovske, te životinjske kosti i rogove - uglavnom jelenske.

Pokretni arheološki materijal nađen prilikom iskopavanja na Moslavina gradu i Ribnjači, kao što je već ranije rečeno, može samo djelomično svjedočiti o veličini i važnosti samoga grada, ali za donošenje definitivnih zaključaka potrebno je nastaviti započeta istraživanja.

Bilješke:

1. Neki autori tvrde da je ime Moslavina prvobitno nosio utvrđeni grad na mjestu današnje bolnice u Popovači, a kasnije se taj naziv počeo upotrebljavati za čitavu regiju.
2. Starinar IV (224)
3. U to predtursko vrijeme Bršljanovac je bio značajan utvrđeni grad, Gračenica sjedište srednjovjekovne župe, a Garić naselje grad i sjedište župe.
4. Moslavina je tada bila uključena u fortifikacijski sustav za obranu od Turaka. Ostanke toga sustava nalazimo i danas: Jelen grad, Garić Grad, Plovdin (Plodin) grad, Turski Stol u Kutini, Kutinec grad i niz drugih.
5. U jednom od tih objekata sagrađenih od obitelji Erdödy danas se nalazi uprava Neuropsihijatrijske klinike (u Popovači).
6. Sondažno istraživanje položaja Miholjac unutar bolničkog kompleksa izvršila je Dragica Iveković, arheologinja Muzeja Moslavine iz Kutine, nakon što je otkriven arheološki materijal prilikom polaganja vodova telefonske instalacije.
7. Lokalitet Ribnjača nalazi se oko 2 km sjeverozapadno od samoga grada, odnosno bolničkog kompleksa, na rubnom prostoru nekadašnjeg Erdödy-evog ribnjaka. Sada toponim nosi naziv Pajkov jarak.
8. Iskopavanje je izvršeno od 8. listopada do 7. studenog 1975., pod vodstvom Damjana Lapajne-a, tada direktora Muzeja Moslavine u Kutini i arheologa Želimira Škaberne-a. To je bio prvi dio kampanje koja je trebala trajati 5 godina, ali je na tome i ostalo, pa nije uslijedila konzervacija i zaštita kako je bilo planirano.
9. Osnovne podatke o nalazištu dao je voditelj iskopavanja D. Lapajne novinaru D. Lončaru, koji ih je prenio u članku Moslavačkog lista broj 376 od 23.10.1975.

Literatura i izvori:

1. BUTURAC, Josip: Popis župa zagrebačke biskupije od godine 1334, Kulturno povijesni zbornik zagrebačke nadbiskupije u spomen 850-

te godišnjice osnutka, I. dio, Zagreb 1944.

2. IVEKOVIĆ, Dragica: Rezultati sondažnih arheoloških istraživanja na području Moslavine, Zbornik Moslavine II, Kutina 1968.
3. KLAIĆ, Vjekoslav: Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX stoljeća, knjiga V, Zagreb 1980.
4. PAVIČIĆ, Stjepan: Moslavina i okolina, Zbornik Moslavine I, Kutina 1968.

5. RAČKI, Franjo: Popis župa zagrebačke biskupije 1334 i 1501. godine, Starine V, Zagreb 1872.
6. STAHULJAK, Tihomil - KLOBUČAR, Olga: pećnjaci starih gradova Samobor i Susjedgrad, Tkalčićev zbornik II, Zagreb 1958.
7. Registar arheoloških nalaza i nalazišta Sjeverozapadne Hrvatske, Varaždin 1990.
8. Terenski dnevnik iskopavanja 1975., Damjana Lapajne-a, dnevnik je u Muzeju Moslavine.

Tatjana LOLIĆ, Amelio VEKIĆ, Slobodan OLIĆ, Zagreb

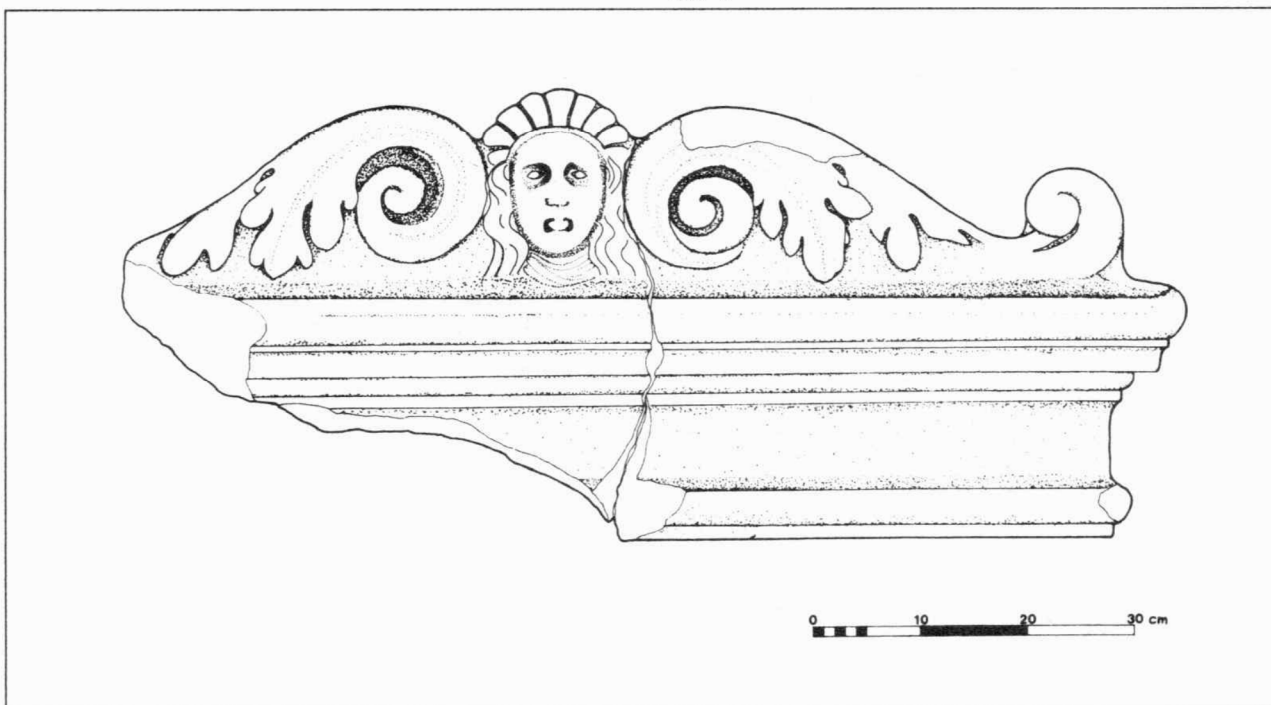
IZVJEŠTAJ O ARHEOLOŠKIM ISKOPAVANJIMA U ČAKOVCU PROVEDENIM 1992. GOD. NA LOKALITETU STARI GRAD

Ova su istraživanja dio projekta zaštite i revitalizacije Starog grada u Čakovcu kojeg provode Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu i Muzej Međimurja Čakovec. Radove vodi stručna ekipa Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, arheolozi Tatjana Lolić, Amelio Vekić i Slobodan Olić, pod vodstvom kustosa - arheologa Josipa Vidovića (Muzej Međimurja Čakovec), a pod stručnim nadzorom profesorice Marije Šmalcelj (Filozofski fakultet u Zagrebu - Zavod za arheologiju).

Iako su dosad u nekoliko navrata provedena manja sondažna arheološka istraživanja,

te su na nekoliko mjesta načinjene građevinske sonde radi ispitivanja statike objekta, dosadašnji rezultati nisu bili dostatni za dobivanje cjelovite slike ovog lokaliteta. Zbog toga je odlučeno da se provedu veća sustavna istraživanja i to za početak u ulaznom bastionu Starog grada. Sam ulazni bastion sastoji se od kolnice i tri manje prostorije. Dosadašnji dio istraživanja koji je trajao od 19. 10. 1992. do 19. 12. 1992. obuhvatio je kolnicu i jugozapadnu prostoriju. Istraživanja su privremeno prekinuta, a nastavak radova predviđen je za početak 1993. g.

Sl. 1

SADRŽAJ

MUZEOLŠKA PROBLEMATIKA

Zvonko HITREC DIDAKTIČKO - METODIČKO OSMIŠLJAVANJE MUZEJSKE PREZENTACIJE	3
Anita ŠESTANJ - PERIĆ UPORABA RADNIH LISTIĆA UZ IZLOŽBE U VARAŽDINSKOME MUZEJU	5
Marina ŠIMEK MALA MUZEJSKA UČIONICA	6

ARHEOLOGIJA

Marijan BILIĆ ZBIRKA GRČKOG NOVCA IZ GRADSKOG MUZEJA VARAŽDIN	11
Ana BOBOVEC GRAD MOSLAVINA U SVJETLU DOSADAŠNJIH ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA	17
Tatjana LOLIĆ, Amelio VEKIĆ, Slobodan OLIĆ IZVJEŠTAJ O ARHEOLOŠKIM ISKOPAVANJIMA U ČAKOVCU PROVEDENIM 1992. GOD. NA LOKALITETU STARI GRAD	21
Zorko MARKOVIĆ OSVRT NA NEKOLIKO NOVIH PRILOGA POZNAVANJU HRVATSKOG SREDNJOVJEKOVLJA (1990-1992. god)	24
Zorko MARKOVIĆ NEKOLIKO ZANIMLJIVIH ARHEOLOŠKIH NALAZA IZ KOPRIVNIČKE PODRAVINE	26
Marina ŠIMEK KASNOSREDNJEVJEKOVNI NALAZ IZ LUDBREGA	30
Vjekoslav ŠTRK ARHEOLOŠKA ISTRAŽIVANJA POVIJESNE URBANE CJELINE ČAZME U 1992. GODINI	35
Josip VIDOVIĆ NASTAVAK SUSTAVNIH ARHEOLOŠKIH ISTRAŽIVANJA U ŠENKOVCU	41

ETNOLOGIJA

Marija BORKO NEKOLIKO MEDIMURSKIH DJEČJIH IGARA	44
Melita ĐANIĆ OSNOVANA " DRUŽINA " ČUVARI TRADICIJA HRVATSKIH OBITELJSKIH ZADRUGA	45
Slavica MOSLAVAC GLAZBENA FOLKLORNA BAŠTINA MOSLAVINE	46
Slavica MOSLAVAC USKRSNI OBIČAJI ČEHA I SLOVAKA U MEDURIČU	50

KULTURNA POVIJEST

Zdenko BALOG SJEVERNI PORTAL TRAKOŠĆANSKE CRKVE	53
Dražen KOVAČEVIĆ FRANJEVAČKI SAMOSTAN U PODGRADU	56
Lidija PLAVEC BIDERMAJER NAMJEŠTAJ NA PRIMJERIMA IZ FUNDUSA MMČ	58
Mladen MEDAR PRILOG POZNAVANJU GRADEVNE DJELATNOSTI U BJELOVARU	61
Magdalena LONČARIĆ O JEDNOM ŠALJIVOM GLASILU U FUNDUSU POVIJESNOG ODJELA GRADSKOG MUZEJA VARAŽDIN	63

POVIJEST

Božidar GERIĆ 1. IZVORI ZA POVIJEST BJELOVARA I BJELOVARSKOG KRAJA	66
Stjepan HAJDUK OTKRIĆE PRVE POGODBE O BARBIRENJU	71

Zoran HOMEN PRAVILNIK ZA BLUDILIŠTA U GRADU KRIŽEVCU IZ 1913. GODINE	73
Franjo HORVATIĆ GRBOVNIK ŽITELJA GRADA KOPRIVNICE	75
Goran JAKOVLJEVIĆ POLAGANJE UČITELJSKE PRISEGE U BJELOVARSKOJ GIMNAZIJI POČETKOM STOLJEĆA	77
Vladimir KALŠAN PRILOG ZA POVIJEST VINOGRADARSTVA U MEDIMURJU	79
Marjan KATUŠIĆ NARODNI POKRET 1903. GODINE U ZAPREŠIĆU (uz 90.obljetnicu)	81
Magdalena LONČARIĆ ZASTAVE ŽUPANIJE VARAŽDINSKE U GRADSKOM MUZEJU VARAŽDIN	84
Slavica MOSLAVAC ET KOTTYNA DENIQUE INSIGNE SUUM PROFECIT (I Kutina je naposljetku dobila svoj počasni znak)	87
Ljerka PERČI DOZVOLA ZA FOTOGRAFIRANJE IZ 1914. GODINE	88
Hrvoje PETRIĆ DELEKOVEC U SREDNJEM VIJEKU	90
Antun STIŠČAK TATARI SU PUSTOŠILI HRVATSKOM PRIJE 750. GODINA	93
Mladen NADU NASELJA I SELA SESVETSKOG PRIGORJA U SREDNJEM VIJEKU (II) (13 — 16. stoljeće)	95

PRIKAZI I ČLANCI

Ljerka ALBUS PRVI SEMINAR DRUŠTVA FOLKLORISTA	102
Antica BREGOVIĆ Prirodoslovna mapa "IZ ALBUMA FRANJE PL. KOŠĆECA "	103
Melita ĐANIĆ OBILJEŽAVANJE 740 - OBLJETNICE SLOBODNOG I KRALJEVSKOG GRADA KRIŽEVCI KROZ PROGRAM GRADSKOG MUZEJA I LIKOVNE GALERIJE	105
Miroslav KLEMM IZLOŽBA CRKvene UMJETNOSTI I BAŠTINE NOVOMAROFSKOGA KRAJA	109
Nada MATIJAŠKO UZ DESETU GODIŠNJICU PODRAVKINOG MUZEJA PREHRANE	110
Martin MATIŠIN GODIŠNJAK ZAVIČAJNOG MUZEJA VIRJE	112
Mladen MEDAR ECOVAST O OČUVANJU ARHITEKTONSKOG NASLJEDA	113
Ljerka PERČI POSJETITELJ IZ ARGENTINE	115
Smiljana PETR-MARČEC IZLOŽBA "ZRINSKI U MEDIMURJU"	116
Hrvoje PETRIĆ "PODRAVSKI ZBORNIK" 1992.	116
Anita ŠESTANJ-PERIĆ PRIZNANJE UHTA-e GRADSKOM MUZEJU VARAŽDIN	117
Josip ŠTIMAC MUZEJI HRVATSKOG ZAGORJA U NOVOM USTROJSTVU	118
Gordana KOVAČIĆ IN MEMORIAM IVANU GENERALIĆU	119

DJELATNOST MUZEJA I MUZEALACA

IZLOŽBE (1992)	121
AKCIJE (1992)	124
IZDAVAČKA DJELATNOST MUZEJA (1992)	127
PUBLICISTIČKA DJELATNOST MUZEALACA (1992)	129

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kumrovec, Kutina, Sesvete, Sveti Ivan Zelina, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice, Veliki Tabor, Virje.

Broj 16 / 1993.

Godina XVI

Uređivački odbor:

Antica Bregović (GMV), Erika Nađ—Jerković (MMČ), Vladimir Kalšan (MMČ), Lidija Plavec (MMČ), Smiljana Petr—Marčec (MMČ), Josip Vidović (MMČ)

Tehnička redakcija u Muzeju Međimurja Čakovec:
Vladimir Kalšan, Erika Nađ-Jerković, Josip Vidović

Nakladnik:

Muzejsko društvo sjeverozapadne Hrvatske

Za nakladnika:

Zoran Homen

Grafička priprema:

»DTP STUDIO« KRIŽEVCI

Nikola Žulj

Tisak:

»GRATA« Bjelovar

Naklada: 650 primjeraka

ISSN 0350 - 9370

»Muzejski vjesnik« izlazi jedamput godišnje.

Rukopisi se ne honoriraju i ne vraćaju.

Za sadržaj i lekturu tekstova odgovorni su autori.

»Muzejski vjesnik« solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske